

DAVID LUDVIGSSON

ATT VÄRNA OCH UTVECKLA HISTORIEÄMNET

Historielärarnas Förening 1942–2017

Kring sekelskiftet 1900 startades flera ämnesföreningar av lärare i Storbritannien.¹ Fenomenet spred sig till andra länder och ett flertal ämnesföreningar startades också av lärare vid de svenska läroverken. Ämnesföreningarna fyllde bland annat funktionen att vara en länk mellan skollärare, universitet och den politiska arenan där beslut om ämnen och ämnesundervisning fattas. Det gör ämnesföreningarna till intressanta aktörer ur ett utbildningshistoriskt perspektiv. I princip kan man se dem som ett uttryck för en skola som byggts upp på separata ämnen, vilka undervisas av ämneskunliga specialister. Ämnesföreningarna har försvarat denna typ av skola. Utmaningar mot ämnesskolan har inte saknats om vi betänker försöken med blockämnena liksom de senaste årens ordning på gymnasiet att ge kursbetyg istället för ämnesbetyg.

Men ämnesföreningar representerar inte bara en viss typ av skola utan kan och skall också ses som intresseföreningar för ett enskilt ämne. Föreningarna försöker nämligen försvara och utvidga sitt ämnes territorium. Det är väl känt att till exempel ämnesföreningarna i naturvetenskap varit aktiva förespråkare för sina ämnen och detsamma gäller beträffande Historielärarnas Förening. Föreningar har bildats både som proaktiva åtgärder och som svar på reformer som lärare upplevt som negativa för det egna ämnet. Exempelvis bildade de svenska biologilärarna en nationell förening i samband med läroverksreformen 1933, en reform som biologilärarna uppfattade som ett stort bakslag eftersom biologjämnet tappade mark.²

Man kan i flera avseenden förstå ämnesföreningarna som ett uttryck för lärarnas kamp. Läraryrket förändras ständigt,

och kampen för att försvara "sitt" ämne kan därför handla om att slå vakt om arbetstillfällen, att försöka påverka lärarutbildningen och att värna lärarnas egen professionella auktoritet och autonomi.³ Men man behöver inte se en ämnesförening som enbart en utåtriktad kamporganisation. Tvärtom kan föreningens intresse mycket väl vändas inåt, mot utveckling av medlemmarna och ämnet. Julian Dierkes har hävdad att förändringar i historieundervisningen i Tyskland under perioden mellan andra världskriget och 1995 till stor del kan förklaras med historielärarnas ämnesidentitet och strävan att följa nyheter inom forskningen.⁴ Utan tvekan har lärarna varit en part i den kontinuerliga omförhandlingen och rekonstruktionen av historieämnet och Historielärarnas Förening har företrätt historielärarna i förhandlingen. I förhandlingen har även andra ingått, såväl historiker från universiteten som aktörer från skolmyndigheter.

Svensk skola har förändrats i många avseenden under de år som ämnesföreningarna har funnits till. Parallellskolesystemet med en skola för böndernas och arbetarnas barn (folkskolan) och en annan skola för borgerlighetens barn (lärdomsskolan) avvecklades på 1960-talet och ersattes med en grundskola för alla. De separata pojk- och flickläroverken och flickskolesystemet försvann vid samma tid. Den starka centralismen i svenskt skolväsende, med Skolöverstyrelsen och statlig läroboksgranskning, följdes på 1990-talet av en decentralisering med stor lokal frihet att utforma innehållet i

skolan. Om läroverkslärare under tidigt 1900-tal var en prestigefylld högststatusgrupp är det mer tveksamt om detsamma kan sägas om gymnasielärare i dagens skola.⁵ Ämnesföreningarna har haft att navigera i detta föränderliga landskap. Flera föreningar har studerats av forskare, som betonat föreningarnas betydelse som opinionsbildare men också föreningarnas interna arbete för att utveckla det egna ämnet. Även Historielärarnas Förening har tilldragit sig intresse från forskare, bland dem Mikael Hallenius, Johan Samuelsson och Mats Sjöberg.⁶ Den följande framställningen bygger till stor del på deras insikter och analys.

Historielärarnas Förening har 2017 varit aktiv under sjuttiofem år och det är ett utmärkt tillfälle att fråga sig vad föreningen ägnat sig åt under perioden sedan 1942? Hur skall vi förstå föreningens roll? Hur har föreningen agerat och hur lyckosam har den varit? I förlängningen av dessa frågor finns kanske också svaret på frågan hur viktigt är det att ha en Historielärarnas Förening, nu och i framtiden?

Föreningens grundande

Histoireämnet fick under början av 1900-talet en stark ställning i svensk skola och fungerade under några decennier som centralt bildningsämne. Historia stärktes samtidigt som kristendomsämnet försvagades. Läroverksreformen 1933 gav historieämnet utökat antal undervisningstimmar och samma år bildade historielärare i Stockholm och Skåne lokala historielärarföreningar. Vi vet inte så mycket om

Historia är ett populärt ämne i ungdomsskolan. På bilden ses elever på landets enda riksrekryterande spetsutbildning i historia – Historieprogrammet – vid Katedralskolan i Lund studera första världskriget och ryska revolutionen. Foto av Håkan Danielsson, 2017.

verksamheten som dessa tidiga föreningar hade, men när Ture Nerman och Karl Kilbom år 1937 motionerade i riksdagen för förändring av historieämnet ledde det till att Historielärarnas förening i Stockholm anordnade ett möte som lockade runt 150 deltagare. Utöver historielärare deltog även historiker och politiker, bland dem Nerman själv.⁷ År 1941 tillkom en lokalförening även i Göteborg.

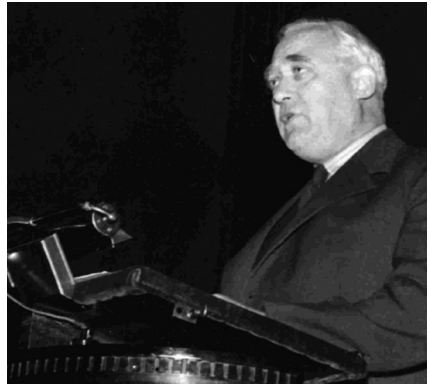
Det fanns även andra organiserade sammanhang vilka kan kopplas ihop med de tidiga historieläraryrkesföreningarna. Läroverkslärarna i historia hade under första hälften av 1900-talet alla utbildats vid något av dåtidens fyra lärosäten, dvs.

universiteten i Uppsala och Lund eller högskolorna i Stockholm och Göteborg. Vid samtliga dessa lärosäten fanns historiska föreningar, i vilka läroverkslärare i viss utsträckning kunde fortsätta att delta, något som är väl belagt vad gäller Göteborg.⁸ Överlappningen mellan de historiska föreningarna och de nya historieläraryrkesföreningarna märks också genom att man ofta hade samma ordförande – i Stockholm var det professor Nils Ahnlund och i Göteborg professor Curt Weibull.⁹ Den sydsvenska historieläraryrkesföreningen leddes under de första åren av professor Lauritz Weibull som naturligtvis också var aktiv i Historiska föreningen i Lund. Vidare

hade Föreningarna Norden sedan 1933 en egen kommitté för historieundervisning, med en svensk facknämnd, som ägnade sig åt granskning av historieläroböcker. Under flera år fanns i praktiken en viss överlappning mellan denna facknämnd och Historielärarnas Förening. Exempelvis var läroverksadjunkten och sekreteraren i Historielärarnas Förening Gunnar Ander först sekreterare och senare ordförande i facknämnden.¹⁰

Den 12 april 1942 samlades historielärare på Södermalms allmänna läroverk i Stockholm och bildade riksorganisationen Historielärarnas Förening, som inom kort hade 700 medlemmar, vilket visar att läroverkslärarna i historia i praktiken slöt upp mangrant. Medlemmarna listas i det första numret av årsskriften. Där meddelas också att det redan fanns tretton lokalföreningar och att medlemmar på orter där lokalförening saknades delats in i sexton ”kretsar”.¹¹

I jämförelse med andra ämnen i dåtidens läroverk bildades ämnesföreningen i historia sent. Jämfört med våra nordiska grannländer var det dock varken tidigt eller sent eftersom den danska historieläraryrkesföreningen grundades 1927 och den finska föreningen började sin verksamhet först 1948.¹² Det som ledde fram till att en riksorganisation bildades våren 1942 var att en ny utredning, 1940 års skolutredning, troddes vara på väg att försvaga historieämnet. Det kunde bli ”tävlan, kanske strid, om olika ämnens utrymme och ställning”.¹³ Bildandet av föreningen hängde med andra ord direkt ihop med ambitionen att försvara

Nils Ahnlund var professor i historia vid Stockholms högskola. Han var ordförande för Historielärarnas förening i Stockholm från dess grundande 1933 och blev Riksföreningens förste ordförande 1942–1947. Ahnlunds författarskap var ovanligt omfattande och mångsidigt. Förutom en mängd historiska arbeten, bland annat monografen **Gustav Adolf den store** (1932), var han även medarbetare i *Svenska Dagbladet*. I rollen som redaktör för *Historisk tidskrift* var han en verklig maktavare inom svensk historievetenskap. Bildkälla: Foto publicerat i "Frihet" 1941. Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek, Stockholm.

historieämnets ställning i svensk skola. En intressant detalj i sammanhanget är att initiativet till föreningen togs efter att undervisningsrådet Alice Quensel, som inom Skolöverstyrelsen hade ansvar för historieundervisning, hållit ett anförande över ämnet ”En historielärarnas riksorganisation – ett aktuellt önskemål”. Som tidigare påpekats av Hans Lennart Lundh, under många år redaktör för föreningens årsskrift, ligger det nära till hands att tro att Quensel hade behov av en stödorganisation i sin strävan att skydda historieundervisningen. Med sitt anförande drev

hon i samråd med historieläraryöreningen i Stockholm fram bildandet av en riksorganisation.¹⁴

Man kan lägga märke till att de första stadgarna slår fast att föreningen skall främja ”de högre skolornas undervisning i ämnet historia med samhällslära och stärka samhörighetskänslan mellan dessa skolors historielärare”.¹⁵ Med högre skolor avsågs högre allmänna läroverk, realskolor, flickskolor, kommunala mellanskolor och seminarier. Det var först senare som föreningen aktivt försökte

rekrytera medlemmar från lägre stadier i utbildningsväsendet.

Föreningens kamp för att försvara historieämnet

Som förutspåddes i samband med föreningens grundande skulle skolämnet historia komma att utmanas, och i samband med olika reformer har ämnet också förlorat en del av sin dåtida ställning. Det är svårt att jämföra antal timmar undervisning i historia som eleverna fick i skolan

Alice Quensel avlade licentiatexamen i historia 1932 vid Stockholms högskola och var efter några år som studierektor under åren 1939–1957 undervisningsråd och ledamot av Skolöverstyrelsen. Hennes föredrag 1942 om behovet av en Riksförening för historielärare tyder på att hon spelade en nyckelroll i samband med föreningens grundande. Bildkälla: Foto av Walter Wolfenstein, 1932. KoB Fc. Kungliga Biblioteket, Stockholm.

under 1930- och 1940-talen med hur det är nu. Å ena sidan går nästan alla ungdomar idag vidare till gymnasiet vilket inte var fallet tidigare. Å andra sidan har förändringar i skolans timplan de senaste decennierna generellt sett inte gynnat historieämnet. Dessutom har osäkerheten om undervisningstidens storlek ökat när skolorna fått rätt att överföra timmar från exempelvis historia till skolans val. Som historikern Hans Albin Larsson har visat i flera skrifter har historieämnet i praktiken fått en försvagad ställning i jämförelse med en del andra ämnen.¹⁶

Föreningen har avgivit mängder av skrivelser genom åren och här finns inte utrymme för mer än några nedslag. Vid föreningens första årsmöte, som hölls i Kungliga Vitterhetsakademiens hörsal den 9 januari 1943, beslutade man att skicka en skrivelse till 1940 års skolutredning. Skrivelsens ordval visar att föreningen vid denna tid företrädde ett historieämne som var starkt förankrat i en nationell kontext:

En fördjupad kunskap om vår nationella utveckling, dess särart och värde, är en kraftkälla för vårt folk, icke minst under en tid av stora risker för de små nationernas fria existens.¹⁷

Det finns även uppsatser i de tidiga årsskrifterna som klargör att den nationella och europeiska historien ansågs vara den väsentliga historien. Sixten Samuelsson skrev i årsskriften 1943 att historien handlar om ”den västerländska kulturens uppkomst och utveckling” och att de rika kulturerna i Bortre Indien inte direkt hör till ”vår” världshistoria.¹⁸ Tjugo år senare

engagerade sig föreningen för historieundervisningens internationalisering.¹⁹

Några utbildningspolitiska frågor har upptagit föreningen särskilt mycket. Under 1930- och 1940-talen benämndes läroverkets historieämne för ”historia med samhällslära”, eftersom även stoff av samhällskunskapskaraktär skulle behandlas. 1940-talets skolutredningar ifrågasatte detta upplägg och förespråkade istället att man skulle bryta loss samhällskunskapen och göra det till ett eget ämne. Tidsandan betonade tekniskt och ekonomiskt framåtskridande på ett sätt som mer eller mindre krävde en sådan förändring. Historieämnet ifrågasattes också som demokratifostrande ämne.²⁰ Det hjälpte knappast till att dåtidens historieämne – precis som historieforskningen – mycket starkare än idag betonade studium av äldre historia. När 1946 års skolkommision föreslog att historieundervisningen skulle ägna sig mer åt de senaste århundradenas historia påpekade föreningen att det skulle leda till försämrad historisk bildning,²¹ en typ av argumentation som knappast uppfattades som progressiv.

Historielärarnas Förening kritiserade under en lång följd av år idén att skilja historia och samhällslära och argumenterade i skrivelser för hur intimt ämnena hängde ihop med varandra. Man försvarade alltså gränsdragningen runt ämnet men i praktiken också den undervisningstid och de resurser som satsades på ämnet. I slutändan beslutade regeringen år 1960 att dela ämnet i två olika ämnen, men man kan notera att Historielärarnas Förening då också börjat

anamma en annan linje, nämligen att om ämnet nödvändigt måste delas så borde den framtida lärarutbildningen göra historia-samhällslära till den naturliga ämneskombinationen och lärartjänsterna i samhällslära alltså kombineras med historia. Det kan tolkas som att historielärarna genom föreningen försökte få kontroll också över det nya ämnet, med andra ord en ganska offensiv strategi.²²

Mindre känt, men en intressant parallell till föreningens strävan i förhållande till samhällskunskapsämnet, var hur man under 1980-talet förhöll sig till det då påtänkta nya skolämnet kulturkunskap. Föreningen engagerade sig aktivt i diskussionen om det nya ämnet och försökte definiera det på ett sådant sätt att historielärare skulle framstå som de bäst lämpade för undervisning i det nya ämnet. Man argumenterade förstås också för att det nya ämnet inte skulle få ta timmar från historia. Även här märks alltså tydligt hur Historielärarnas Förening arbetade utefter en offensiv strategi.²³

Under hela resan av utmaningar har Historielärarnas Förening aktivt försvarat ämnets ställning genom debattartiklar, remissyttranden och uppvaktningar av ansvariga politiker. I vissa sammanhang kunde man göra gemensam sak med andra ämnesföreningar. Exempelvis hade föreningarna en gemensam syn på ämnesteorins betydelse när lärarutbildningen skulle reformeras, något som skedde i mitten av 1970-talet. Den berömda läroplanen Lgr 80 utgör en milstolpe i kampen mellan utbildningsidéer i Sverige, inte minst i och med att diskussionen om

en ämnesintegrerad skola här var central. I detta sammanhang konkurrerade Historielärarnas Förening inte med de andra ämnesföreningarna, utan gjorde gemensam sak med dem och försvarade den skola som byggt på separata ämnen med separata ämnesbetyg. Alla ämnesföreningar kände sig hotade av blockämnes tanken och de blockbetyg som infördes som en möjlighet i svensk skola.²⁴

Bengt Ohlson, som var djupt engagerad i Historielärarnas Förening, har skrivit en tillbakablick på processen kring Lgr 80 där det framgår hur föreningen i det närmaste måste ha kastats mellan hopp och förtvivlan. Föreningen utnyttjade rätten att "oombedd" inkomma med ett tjugofem sidor långt yttrande som "glädjande nog [beaktades] i viktiga avseenden" när regeringen lade fram sin proposition 1979. Sedan yttrade sig föreningen över Skolöverstyrelsens kursplaneförslag, förde "utdragna förhandlingar med SÖ-folket", samt översände i maj 1980 ett eget kursplaneförslag till utbildningsdepartementet.²⁵

I oktober 1980 skickade Bengt Ohlson och kollegan Harald Sundberg ett brev till föreningens styrelse och meddelade "det glada budskapet att vi i Lgr 80:s kursplan för 'historia' (som just fastställts av regeringen) i allt väsentligt återfinner HLF:s förslag. [...] Det är inte var dag vi kunnat inkassera en sådan framgång – i sanning ett förnämligt utbyte av det stora arbete vi lagt ned på saken i HLF allt sedan remissarbetet med SÖ:s 'regnbågsbok' hösten 1978."²⁶ På flera sätt innebar Lgr 80 ett svårt bakslag för ämnesfören-

ingarna. Men som framgår av Ohlsons egen berättelse och inte minst av brevet till styrelsen nådde föreningen också en del framgångar, som innebar att man kunde avvärja några av de största hoten. Oavsett om framgångarna var föreningens förtjänst ensam eller ej, så var man uppenbarligen djupt inblandad i försvaret av historieämnet. Det förtjänar att understrykas eftersom universitetens ämnesföreträdare vid denna tid inte visade något större intresse för historieämnets ställning i grundskolan.

Mats Hellstenius, som har undersökt den politiska kampen om gymnasiets historieämne under åren efter kommunaliseringen 1994, betonar att Historielärarnas Förening var ”en av de grupperingar som mest aktivt verkade för frågan att införa historia som enskilt kärnämne i gymnasieskolan”. Hellstenius intervjuade en rad politiker som deltog i den politiska processen – bland annat ledamöter i Gymnasiekommittén 2000 – och finner att dessa värderar föreningens inflytande olika. Några tillmäter inte föreningen något större inflytande medan andra, bland dem dåvarande skolministern Ingegerd Wärnersson (S) och ledamoten av riksdagens utbildningsutskott Mikaela Valtersson (MP), tvärtom menar att föreningen fick ett stort inflytande. Hellstenius samlade bedömning är att Historielärarnas Förening skapade en positiv ”framing” till frågan om historia som kärnämne, dvs. var framgångsrik med att aktualisera frågan om historieämnet på den politiska agendan och med att formulera möjliga lösningar.²⁷

Som synes har föreningen verkat aktivt

Hans Albin Larsson, professor i historia

och verksam vid högskolorna i Jönköping och Kristianstad, var föreningens ordförande 2003–2015. Under hans ledning arbetade Historielärarnas Förening hårt för att värna och stärka historieämnets ställning i ungdomsskolan. Opinionsarbetet bidrog av allt att döma till att undervisning i historia blev obligatorisk på samtliga program på gymnasiet. Larsson har bl.a. publicerat studien *Barnet kastades ut med badvattnet. Historien om hur skolans historieundervisning närmast blev historia* (2001). Foto av Emilia Larsson.

gentemot myndigheterna. Föreningsmedlemmar har också flera gånger haft roller inom dessa myndigheter. Under föreningens första tjugo år satt Allan Jansson i styrelsen. Han var också under en period ledamot i Skolöverstyrelsen. Sekreteraren i lokalföreningen i Uppsala var under 1940-talet Erik Sandberg,

som också han skulle komma att sitta i Skolöverstyrelsen.²⁸ Gunnar Ander ingick i arbetsgruppen för orienteringsämnen i 1960 års gymnasieutredning.²⁹ Kontakter med myndighetspersoner och kunskap om myndigheternas arbete har naturligtvis gjort det lättare för föreningen att agera i tid och därigenom ökat möjligheterna till reellt inflytande.

Föreningens koppling till historievetenskapen

Forskarna Mikael Hallenius och Mats Hellstenius har var för sig funnit att det främst är en essentialistisk och "perennialistisk" inställning till ämnet historia som föreningen har företrätt.³⁰ I detta ligger att man företrätt ett humanistiskt bildningsideal som betonar den traditionella allmänbildningen, överföring av kulturarv till nya generationer, och idén att skolämnet historia skall baseras på vetenskapligt stabil kunskap. Motsatsen till denna hållning, rekonstruktionism och progressivism, betonar snarare att målet är samhällets förändring och en elevcentrerad läroplan.

Hallenius menar att föreningens medlemmar agerat utifrån en kallelse att vara just historielärare och han väljer att tala om historieämnet som en typ av "civilreligion".³¹ Viktig för denna hållning har givetvis varit att historia inte bara är ett skolämne utan också en väletablerad akademisk disciplin, och att föreningen hela tiden haft historiker med i styrelsen och särskilt på ordförandeposten. På detta sätt skiljer sig His-

torielärarnas Förening från flera andra ämnesföreningar. Flertalet av föreningens ordförande genom åren har varit professorer i historia. Föreningens förste ordförande, Nils Ahnlund, var inte bara professor utan även sekreterare i Svenska historiska föreningen, redaktör för *Historisk tidskrift*, ordförande för Historiska klubben i Stockholm, medlem av Svenska Akademien och en rad andra prestigefyllda sällskap.³² Sten Carlsson var på motsvarande sätt en väletablerad professor, författare till universitetsläroboken i historia ("Carlsson-Rosén") och medlem i flera lärda sällskap. Bland Carlssons omfattande vetenskapliga och populärvetenskapliga produktion fanns för övrigt också en lärobok för gymnasieskolan.³³ Han hade tidigare arbetat som lektor vid högre allmänna läroverket i Helsingborg samt varit timplärare vid Lunds privata elementarskola,³⁴ alltså rört sig mellan universitet och läroverk, vilket kring mitten av 1900-talet fortfarande var möjligt.

Att ordförandeposten beträffs av universitetshistoriker har varit betydelsefullt. För det första hade man vid läroverken under föreningens första decennier ett system med censorer, dvs. utomstående kunskapsbedömare som övervakade den muntliga delen av studentexamen. Censorerna var oftast universitetsprofessorer som alltså besökte läroverken och garanterade att kunskapsnivån upprätthölls på en likvärdig nivå. Systemet med censorer innebar att kontakt upprätthölls mellan läroverk och universitet och att universitetens ämnesföreträdare intresserade sig för och hade inflytande på skolämnena.

Flera professorer i historia som blev censorer, såsom Sten Carlsson, Hugo Valentin, Sven Grauers och Torvald Höjer, var också aktiva i Historielärarnas Förening, en del av dem i Riksorganisationen och andra i någon lokalförening.³⁵ Kontakten mellan universitetsämnet historia och läroverken blev dramatiskt mycket svagare när censorssystemet 1965 avvecklades. Därefter var det istället gymnasieinspektörer från Skolöverstyrelsen som skulle se till att skolorna följde läroplanen i historia.³⁶

Att ordföranden för Historielärarnas

Förening hade en akademisk titel med sig i bagaget har förmodligen också skänkt en del tyngd till föreningen i allmänhetens och politikernas ögon. En ämnesauktoritet har kunnat motivera remissvar och debattartiklar med historievetenskaplig sakkunskap; i social mening har de bidragit med legitimitet. Samtidigt har inte alla professorer djupgående kännedom om eller intresse för politik. Hans Lennart Lundh skriver i en analys av föreningens verksamhet under 1950-talet då historia och samhällslära gick skilda

Sten Carlsson var professor i historia vid Uppsala universitet och föreningens ordförande 1960–1969. Carlsson var en mycket produktiv historiker med en lång rad publicerade vetenskapliga verk som t.ex. *Ståndssamhälle och ståndspersoner 1700–1865* (1949) och runt 500 understreckare i *Svenska Dagbladet*. Här ses han 1966 i bostaden i Uppsala tillsammans med hustrun Kerstin där paret glädjer sig åt första bandet i den populärvetenskapliga serien *Sveriges historia*. Foto av okänd fotograf genom sonen Carl Henrik Carlsson.

Ordförande för Historielärarnas Förening, 1942–2017

1942–1947	Nils Ahnlund, professor
1948–1953	Sven Grauers, professor
1954–1960	Torvald Höijer, professor
1960–1969	Sten Carlsson, professor
1970–1973	Åke Holmberg, professor
1974–1976	Gunnar Richardson, docent
1977–1978	Göran Rystad, professor
1978–1979	Lennart Bohman, rektor (fil. lic.)
1980–1983	Lars-Arne Norborg, docent
1984–1993	Ola Lindqvist, docent
1994–1997	Per Thullberg, docent (professor 1997)
1998–2003	Klas-Göran Karlsson, docent (professor 2000)
2003–2015	Hans Albin Larsson, professor
2015–	David Ludvigsson, biträdande professor

vägar att dess företrädare visste hur en ämbetsskrivelse skulle utformas med tunga argument pro et contra och hade ”förvärvat förmåga att skriva försätligt elakt”, men att de saknade politisk insikt och instinkt.³⁷

På senare år har åtminstone två av föreningens tidigare ordförande nått höga positioner i Utbildnings-Sverige. Per Thullberg blev år 2003 generaldirektör för Skolverket och några år senare blev Hans Albin Larsson överdirektör vid den då nybildade Skolinspektionen. Det visar att föreningens ledande medlemmar uppfattats ha stor legitimitet i det utbild-

ningspolitiska landskapet. I någon mån har det också kunnat balansera upp det begränsade intresse som universitetshistorikerna på senare år, efter censorssystemets avskaffande, ofta visat för skolämnet historia.³⁸

Uppräkningen av föreningens manliga ledare behöver kommenteras ur ett genusperspektiv. Riksstyrelsen för Historielärarnas Förening har genom åren alltid bestått av både män och kvinnor. Den första styrelsen bestod av sju män och fyra kvinnor.³⁹ Ett nedslag i årsskriften nr 1985/1986 visar att styrelsen detta år bestod av tio män och fem kvinnor,

varav en, Maj Rune, redigerade årsskriften; bland kontaktpersonerna till de sexton lokalkretsarna var tre kvinnor.⁴⁰ Men i skrivande stund har ännu ingen kvinna varit Riksföreningens ordförande. Till en del hänger det utan tvekan ihop med att historia länge varit en manligt dominerad akademisk disciplin. Även om den första kvinna som disputerade vid ett svenskt universitet gjorde det just i historia, Ellen Fries i Uppsala år 1883, och den första kvinna som blev professor vid Lunds universitet var professor i historia, Birgitta Odén 1965, så har historikerkåren numerärt fortsatt att vara manligt dominerad på ett helt annat sätt än exempelvis litteraturvetenskap.⁴¹

En följd av att många av föreningens ledande företrädare har representerat historia inom akademien är att de tenderat att försvara idén att historia har ett egenvärde. Men den uppfattningen har i viss mån utmanats av pragmatiska lärarutbildare och historiedidaktiker som även de varit aktiva inom föreningen. Ett uppmärksammat meningsutbyte mellan de två historielärarytbildarna Christer Öhman och Christer Karlegård publicerades i årsskriften nr 1983/84 och åskådliggör något av de olika linjerna. Christer Öhman, disputerad historiker i Uppsala, betonade historiens egenvärde. Adjunkten i Malmö, Christer Karlegård, menade å sin sida att "historikernas intresseinriktning och deras objektivistiska syften inte överensstämmer särskilt väl med läroplanens mål, vilka bl.a. har en normativ innebörd".⁴² Essentialistiska synsätt hade ifrågasatts även tidigare inom föreningen.

Men man kan lägga märke till att Karlegård med sin hänvisning till läroplanen allierade sig med det elevcentrerade synsätt som präglade bland annat Lgr 80. Det skilde sig från det mer stoffcentrerade synsättet som präglade den äldre läroverkstraditionen, där historia till stor del var ett bildningsämne.

Föreningens arbete med att utveckla historieämnet

Ovan har jag poängterat att Historielärarnas Förening aktivt arbetat utåt genom att bevaka vad ansvariga myndigheter föreslagit och beslutat. Men en mycket stor del av föreningens verksamhet genom åren har riktats inåt mot medlemmarna. Det har gällt både sammankomster som fortbildningsdagar, föreläsningskvällar, resor och inte minst föreningens skrifter. Tidigare forskare har ägnat begränsat intresse åt dessa interna, identitetsbyggande aspekter av föreningens verksamhet.

Föreningen har från början publicerat skrifter för medlemmarnas ämnesmässiga förkovran. Redan under 1930-talet gav lokalföreningen i Stockholm ut en småskriftserie med dokumentärt material som i klassuppsättningar såldes till skolorna, bland dem Wilhelm Thams *Svarta veckan 1914. Aktstycken till första världskrigets utbrott*.⁴³ Årsskriften började utkomma samma år riksföreningen bildades, 1942, och dess redaktörer har utgjort några av föreningens allra viktigaste medlemmar. Några av redaktörerna har dessutom varit sällsynt uthålliga: Ivar Seth var redaktör 1948–1969, Hans Len-

Historikern Per Thullberg var föreningens ordförande 1994–1997. Som forskare vid Stockholms universitet har han haft en modernhistorisk inriktning och intresserat sig för jordbrukets näringar, arbetarrörelsen och krigsmakten. Han slog senare in på ämbetsmannabanan och var rektor för Södertörns högskola 1997–2002 och därefter generaldirektör för Skolverket 2003–2010. Foto av Leif Davidsson.

Huvudredaktörer för Historielärarnas Förenings Årsskrift 1942–2017

1942–1947	Allan Jansson, lektor (docent)
1948–1969	Ivar Seth, rektor (fil. lic.)
1969–1984	Hans Lennart Lundh, lektor (docent)
1984–1988	Maj Rune, metodiklektor (fil. mag.; hedersdoktor 2003)
1989–1995	Bengt Gehlin, lektor (fil. lic.)
1995–1998	Hans Lindberg, lektor (fil. dr)
1999–	Bengt Nilson, lektor (fil. dr)

Anm. Allan Jansson var föreningens sekreterare och i praktiken redaktör för årsskriften.

nart Lundh 1969–1984, och den nuvarande redaktören Bengt Nilson har upprätthållit funktionen sedan 1999. Senare småskrifter har getts ut i serien *Aktuellt om historia*, som började ges ut 1968 som *Aktuellt för historieläraren*.

Alla dessa skrifter har fungerat sammanhållande. Såväl historievetenskapliga uppsatser som recensioner och föreningshandlingar har bidragit till att skapa en ämnesidentitet som lärare i historia hos medlemmarna. Årsskriften har till stor del rapporterat från det ämnesteoretiska området, dvs. historievetenskapliga studier. Kontakten mellan skolämnet och den vetenskapliga disciplinen historia har setts som viktig. Skolämnet har underbyggt sin legitimitet genom att upprätthålla kontakterna med forskningsämnet historia.

Föreningens skrifter har till skillnad från de historievetenskapliga tidskrifterna *Historisk tidskrift* och *Scandia* innehållit texter riktade mot undervisning och didaktik. Mikael Hallenius uppger att sju av årsskriftens artiklar under 1940-talet gällde hur-frågor, medan det under 1950-talet var nio artiklar med metodfrågeställningar.⁴⁴ En intressant artikel från tidigt 1960-tal problematiserar i vilken mån källstudier i historia med automatik skapar en kritisk attityd hos eleverna.⁴⁵ I en artikel från 1971 kritiserar författarna årsskriften för att innehålla för få artiklar om undervisningsmetod.⁴⁶ När historieämnets timantal minskades aktualiserades frågan om vilket stoff som skulle behandlas i undervisningen. Som en följd av det diskuterades antikens roll

i historieundervisningen vid årsmötet 1973, vilket följdes av publicerade bidrag i den följande årsskriften.

Det var under 1980-talet som mer vetenskapligt underbyggda artiklar om historiedidaktik började publiceras i årsskriften. Det är inte förvånande eftersom historiedidaktisk forskning inte började bedrivas i Sverige förrän ungefär vid denna tid. Göran Andolfs berömda avhandling om gymnasieläroböcker publicerades 1972, men den första nordiska konferensen om historiedidaktik hölls i Kungälv 1982, då även personer aktiva i Historielärarnas Förening deltog.⁴⁷ Utöver de historiedidaktiska bidrag som sedan dess influtit i årsskriften, i nr 1985/86 hela sexton stycken, så har flera nummer av *Aktuellt om historia* behandlat undervisningsnära frågor såsom exempelvis historieundervisning i det mångkulturella klassrummet.⁴⁸

Det kan nämnas att ett flertal läroboksförfattare har varit aktiva i föreningen, ofta som medlemmar i styrelsen eller i styrelsen för någon lokalförening.⁴⁹ Några av dem har varit läromedelsproducenter redan innan de blivit invalda, men i andra fall kan man tänka sig att engagemanget i föreningen kan ha bidragit till beslutet att producera läromedel. I alla händelser har det varit betydelsefullt för föreningen att i sina led ha personer med god kunskap om läromedelsproduktion.

Genom åren har det funnits ett skiftande antal lokalföreningar eller kretsar. Språkbruket har förändrats över tid och lokalföreningar kallas idag ofta kretsar, vilket kan äga sin rimlighet i den me-

ningen att man numera oftast ordnar verksamhet för medlemmar i en region snarare än bara för medlemmar på en ort. Under de första åren redovisades lokalföreningarnas verksamhet noga i årsskriften. Som tidigare nämnts fanns det redan i slutet av 1942 tretton lokalfören-

Erik Schüllerqvist var adjunkt i modersmålet och historia med samhällslära vid Högre Allmänna Läroverket i Karlstad. Han ingick i riksstyrelsen för Historielärarnas Förening 1942–1959 och var ordförande för lokalföreningen i Karlstad från dess grundande fram till 1955. Schüllerqvist kan ses som representant för alla de historielärare i landsorten som år efter år anordnade föreläsningssaftnar, exkursioner och andra sammankomster om historia. Se Bengt Schüllerqvist, *En lärares bildningsgång* (Uppsala, 2002). Foto genom sonen Bengt Schüllerqvist.

ingar. År 1949, då antalet lokalföreningar stigit till tjugotre, var det tretton av dessa som i årsskriften redovisade verksamhet. Från Historielärarnas förening i Kristianstad rapporterades att man samarbetat med Historiska klubben, att man haft två föredrag, företagit en exkursion till Bäckaskogs slott, och att medlemsantalet ökats ”genom anslutning av seminariet, kommunala flickskolorns och praktiska mellanskolans historielärare”.⁵⁰ Samverkan med andra föreningar tycks ha varit vanlig.

Från universitetsorterna rapporterades ofta om samarrangemang med de tidigare nämnda historiska föreningarna, men det är också möjligt att man på dessa orter haft en informell ämnesuppdelning. Vid Historiska föreningen i Uppsala behandlades under 1930-talet flera gånger frågor om historieundervisning,⁵¹ men från och med 1940-talet lyser detta ämne med sin frånvaro. Förklaringen kan vara att sådana diskussioner istället togs upp inom ramen för den då verksamma lokalföreningen av Historielärarnas Förening. Exempelvis höll lokalföreningen under 1951 dels en diskussion om försöksverksamhet i historieundervisningen, dels genomförde man en historisk exkursion tillsammans med Historiska föreningen. Lokalföreningens ordförande var detta år professor Hugo Valentin, vilket är en tydlig indikation på nära band mellan föreningen och de professionella historikerna vid universitetet.⁵² År 1954 bjöd man in historiestudenter vid universitetet för en diskussion om magisterkurserna i historia.⁵³

År 1962 redovisade elva lokalfören-

ingar egen verksamhet.⁵⁴ I årsskriften nr 1985/1986 anges sexton lokalkretsar: Uppsala, Stockholm, Östgötakretsen, Jönköping, Gotland, Skåne, Göteborg, Skara, Värmland, Västra kretsen av Värmland, Uddevalla, Ovensiljan, Oskarshamnns historiska förening, Västerås, Norrbotten och Umeåkretsen⁵⁵, men det framgår inte vilka av dessa som haft någon verksamhet. Under decennierna med mest omfattande föreningsverksamhet anordnades också ett flertal utrikes studieresor under sakkunnig ledning. Antalet kretsar har sedan dess minskat kraftigt. Efter millennieskiftet är det framför allt Skåne-kretsen och Stockholmskretsen som varit verkligt aktiva, Skåne-kretsen genom den årliga Eslövsdagen som dragit stora skaror av historielärare. Den minskande lokala verksamheten är delvis en följd av att medlemsantalet sjunkit, från ca 1 800 medlemmar i mitten av 1980-talet till runt 500 medlemmar idag. Möjligen avspeglar det minskade medlemsantalet att många historielärare har en försvagad ämnesidentitet, men detta är inte utforskat och måste således sägas vara blott en hypotes.

Förutom lokala aktiviteter har föreningen också arbetat för större, nationella fortbildningsarrangemang. Under några decennier anordnade föreningen "Historikerdagarna" där historielärare kunde lyssna till föredrag från historiker och statsvetare. Dagarna brukade hållas vart fjärde år. 1962 års Historikerdagar hölls i Karlstad med omnejd. De 125 deltagarna fick då under tre dagar ta del av en rad föredrag, två bussresor på historiskt tema

och dessutom besök i den lokal där förhandlingar om unionsupplösningen hölls 1905.⁵⁶ Under de senaste decennierna har föreningen ingått i arrangörgruppen bakom "De Svenska Historiedagarna", ett fortbildningsevenemang som hålls årligen och som startade i mitten av 1990-talet.

Att samarbeta med andra aktörer om fortbildning har varit vanligt på det lokala planet men det finns också exempel på hur detta skett på central nivå. Av årsberättelsen 1951 framgår att föreningen detta år samarrangerade en kurs om efterkrigstidens världspolitik med bland andra Utrikespolitiska institutet i Stockholm. Samma år anordnade man tillsammans med Kursverksamheten Vår Ekonomi en kurs i samhällsekonomi. Bland föreningens internationella kontakter 1951 kan nämnas att man tog emot en grupp franska historie- och geografilärare som reste runt i Sverige (året innan hade svenska historielärare besökt Frankrike), att föreningens sekreterare deltog i en historielärarkongress i Braunschweig, och att en annan medlem representerade de svenska historielärarna vid ett Unesco-seminarium i Sèvres om historieundervisning.⁵⁷ Man hade kort sagt en ganska bred verksamhet under denna tid.

Att uthålligt värna och utveckla historieämnet

Hur viktig har Historielärarnas Förening varit? Ett par forskare kan ge relief åt frågan. Johan Samuelsson har tagit del av

protokoll från ämneskonferenser vid några läroverk i Värmland under föreningens första år och konstaterar att även dessa ämneskonferenser agerade remissinstans i samband med reformer. Han finner att ämneskonferensernas argument liknade de som framfördes av Historielärarnas Förening, men här är det alltså intressant att notera att historielärare även använde ämneskonferenserna på skolorna för att föra sin talan.⁵⁸ Tidigare nämndes också Mats Hellstenius studie om gymnasieämnet historia och hans påpekande att flera ”grupperingar” kring sekelskiftet 2000 arbetade för att göra historia till kärnämne i gymnasieskolan.⁵⁹ Historielärarnas Förening har alltså inte varit den enda aktör som verkat för att stärka historieämnet. Historielärare har kunnat utnyttja också andra kanaler för att försöka påverka reformer av skolan. Men genom sin uthållighet över flera decennier och sina målmedvetna försök att föra upp historieämnet på agendan har föreningen utan tvekan fyllt en särskild funktion.

Detsamma gäller ämnesfortbildning. Skolans huvudmän och andra aktörer har ibland tillhandahållit fortbildningstillfällen för historielärare, men Historielärarnas Förening har arbetat kontinuerligt med ämnesfortbildning ända sedan 1940-talet och har därmed utgjort en garant för kontinuitet när andra aktörer svikit. Föreningen har med sina rötter i läroverket ägnat störst uppmärksamhet åt historieämnet på gymnasiet men även i viss mån högstadiet. Historieämnet och historieundervisningen på andra nivåer i

utbildningssystemet har också uppmärksamats och försvarats av föreningen, men i mindre utsträckning.⁶⁰

Förbehållen till trots är det uppenbart att Historielärarnas Förening under sjutiofem år fyllt en speciell funktion som den instans som i Sverige har påtagit sig uppgiften att värna och utveckla historieämnet. Behovet av en Riksförening för landets historielärare som Alice Quensel, Nils Ahnlund och deras samtida identifierade i början av 1940-talet finns fortfarande kvar.

David Ludvigsson är biträdande professor vid Linköpings universitet och sedan 2015 ordförande för Historielärarnas Förening.

- ¹ D. Layton, "Subject teaching associations and curriculum control in nineteenth-century England: the case of science", *History of Education Review*, 17:2 (1988), s. 15–29.
- ² För ett internationellt forskningsläge om ämnesföreningar och om Biologilärarnas förening, se Jonas Hallström, "Drawing the boundary lines of science education: Subject associations and Swedish pre-service biology teacher education 1960–1990", *History of Education Review*, 44:2 (2015), s. 219–235.
- ³ T. F. Gieryn, *Cultural Boundaries of Science: Credibility on the Line* (Chicago, 1999).
- ⁴ Julian Dierkes, "The Decline and Rise of the Nation in German History Education", i: Hanna Schissler & Yasemin Nuhoglu Soysal (eds), *The Nation, Europe and the World: Textbooks and Curricula in Transition* (New York, 2005), s. 90–92.
- ⁵ Jfr Gunnar Richardsson, *Svensk utbildningshistoria* (Lund, 2010).
- ⁶ Mikael Hallenius, *Clio räddar världen. En analys av argumentationen för historieämnets ställning i det svenska skolsystemet i Historielärarnas förenings årsskrift, 1942–2004* (Umeå, 2011). Johan Samuelsson, "Ämnesprofessionalitet under omförhandling: exemplet historielärarna kring 1940–1965", *Didaktikens forum*, 2008:3. Mats Sjöberg skriver om Historielärarnas Förening i flera kapitel i Jonas Hallström, Bengt-Göran Martinsson & Mats Sjöberg, *Att hävda och vårda ett revir: Argument, strategier och arbetsmetoder för ämnesföreningarna i biologi, historia och svenska 1960–2010* (Uppsala, 2012). Se särskilt kapitlet "Hot och möjligheter: Historielärarnas förening och förändrade villkor för skolämnet historia", s. 147–174.
- ⁷ *Tidning för Sveriges läroverk* 1937:5, s. 85. Några av deltagarna var Nils Ahnlund, Beth Hennings, Eli F. Heckscher och Ture Nerman.
- ⁸ David Ludvigsson, "Inledning: Historievetenskapen och de historiska föreningarna", i dens. (red.), *Historiker i vardag och fest: Historiska föreningen i Uppsala 1862–2012* (Uppsala, 2012), s. 13–24. Thomas Magnusson, *Från hävdateckning till historiologi: Historiska föreningen vid Göteborgs universitet 1905–1980* (Göteborg, 1980).
- ⁹ Hans Lennart Lundh, "De första tjugo åren. Några randanteckningar kring Historielärarnas Förening och dess årsskrift åren 1942–1962", *Historielärarnas Förenings Årsskrift* 1985/1986, s. 7–8. Tidskriftens namn förkortas härfter *HLFÅ*.
- ¹⁰ Henrik Åström Elmersjö, *Norden, nationen och historien: Perspektiv på föreningarna Nordens historieläroboksrevision 1919–1972* (Lund, 2013), s. 107.
- ¹¹ "Styrelsens årsberättelse", *HLFÅ* 1942, s. 6.
- ¹² Arja Virta, "Historielärarnas kamp om sitt revir. Förbundet för lärarna i historia och samhällslära i försvar av sitt ämne", *Historiedidaktik i Norden* (Trondheim, 1999), s. 159–168. Om en historieläraryörening i Australien, se Fiona Hilferty, "Contesting the Curriculum: An Examination of Professionalism as Defined and Enacted by Australian History Teachers", *Curriculum Inquiry* 2007:3.

- ¹³ "Styrelsens årsberättelse", *HLFÅ* 1942, s. 3.
- ¹⁴ Hans Lennart Lundh, "Historieundervisning får inte bli tråkig: Kring Historielärarnas Förening under dess första decennier", i: *Vetenskap och omvärdering. Till Curt Weibull på hundraårsdagen 19 augusti 1986* (Göteborg, 1986), s. 109.
- ¹⁵ "Stadgar för Historielärarnas förenings riksorganisation", *HLFÅ* 1942, s. 12.
- ¹⁶ Hans Albin Larsson, *Barnet kastades ut med badvattnet: Historien om hur skolans historieundervisning närmast blev historia*, i: *Aktuellt om historia* (Stockholm, 2001).
- ¹⁷ "Styrelsens årsberättelse", *HLFÅ* 1943, s. 3.
- ¹⁸ Sixten Samuelsson, "Historieundervisningen i gymnasiet", *HLFÅ* 1943, s. 10.
- ¹⁹ Lundh, "Historieundervisning får inte bli tråkig", s. 116–117. För en bredare undersökning som anknyter till detta, se Thomas Nygren, *History in the Service of Mankind: International Guidelines and History Education in Upper Secondary Schools in Sweden, 1927–2002* (Umeå, 2011).
- ²⁰ Om denna förändring, se även Ulf Zander, "Från nationell till demokratisk överideologi eller berättelsen om samhällskunskapens uppgång och historieämnets fall", *Utbildning och demokrati* 1997:2, och Tomas Englund, *Samhällsorientering och medborgarfostran i svensk skola under 1900-talet* (Uppsala, 1986), s. 400–402.
- ²¹ "Styrelsens årsberättelse", *HLFÅ* 1949, s. 4.
- ²² Hallström, Martinsson & Sjöberg, *Att hävda och vårda ett revir*, s. 152–156.
- ²³ Ibidem, s. 156–160.
- ²⁴ Jonas Hallström & Mats Sjöberg, "I strid för ämnet. Blockämnena NO och SO och ämnesföreningarnas agerande 1946–2009", i: Hallström, Martinsson & Sjöberg, *Att hävda och vårda ett revir*, s. 175–214, se särskilt s. 200.
- ²⁵ Bengt Ohlson, "Lgr 80 och historieundervisningen", i: Magne Angvik m.fl. (red.), *Historiedidaktikk i Norden. Nordisk konferanse om historiedidaktikk Kungälv 1982* (Bergen, 1983), s. 101–104, citat s. 102–103.
- ²⁶ Brev till HLF:s styrelse undertecknat av Harald Sundberg och Bengt Ohlson den 24 oktober 1980, citeras i Hallström, Martinsson & Sjöberg, *Att hävda och vårda ett revir*, s. 175.
- ²⁷ Mats Hellstenius, *Kampen om kärnämnet. Om argumentationen för, och synen på, historieundervisningen i gymnasieskolan* (Kristianstad, 2011), s. 100–101.
- ²⁸ Lundh, "De första tjugo åren...", s. 9, 11.
- ²⁹ Samuelsson, "Ämnesprofessionalitet under omförhandling ...", s. 65.
- ³⁰ Hallenius, *Clio räddar världen*, s. 154–158. Hellstenius, *Kampen om kärnämnet*, s. 137–139.
- ³¹ Hallenius, a.a.

- ³² Om Ahnlunds vetenskapliga verksamhet, se Herman Schück, "Nils Ahnlund, 1889–1957. Det nationella arvet levandegjort", i: Ragnar Björk & Alf W. Johansson (red.), *Svenska historiker. Från medeltid till våra dagar* (Stockholm, 2009), s. 474–484. Intressant nog skriver Schück (s. 483) att lärarrollen för Ahnlund "kom i andra hand".
- ³³ Sune Åkerman, *Historiker i brytningstid – ett miniporträtt av Sten Carlsson* (Karlstad, 2010), s. 80–87, 108–111.
- ³⁴ Uppgift till författaren från Carl Henrik Carlsson den 16 februari 2017.
- ³⁵ Samuelsson, "Ämnesprofessionalitet under omförhandling", s. 62, 66.
- ³⁶ Ibidem, s. 70.
- ³⁷ Lundh, "Historieundervisning får inte bli tråkig", s. 123.
- ³⁸ Zander nämner exempel på historiker som offentligt engagerat sig i debatten om skolans historieämne. Ulf Zander, *Fornstora dagar, moderna tider. Bruk av och debatter om svensk historia från sekelskifte till sekelskifte* (Lund, 2001), särskilt s. 335–340.
- ³⁹ "Styrelsens årsberättelse", *HLFÅ* 1942, s. 4–5.
- ⁴⁰ "Från styrelsen", *HLFÅ* 1985/1986, s. 321–322.
- ⁴¹ För ett perspektiv på kvinnor inom den svenska historievetenskapen, se t.ex. Viveca Halldin Norberg, "Kvinnorna i Historiska föreningen 1862–2012", i: David Ludvigsson (red.), *Historiker i vardag och fest. Historiska föreningen i Uppsala 1862–2012* (Uppsala, 2012), s. 117–193.
- ⁴² Christer Karlegård, "Räcker det med objektivism?", *HLFÅ* 1983/84, s. 42.
- ⁴³ Hallström, Martinsson & Sjöberg, *Att hävda och vårda ett revir*, s. 220. Lundh, "De första tjugo åren", s. 9.
- ⁴⁴ Hallenius, *Clio räddar världen*, s. 75.
- ⁴⁵ Per-Erik Brolin, "Undervisning med historiskt källmaterial. Mål, metoder och material", *HLFÅ* 1962/63, s. 64–75. Jfr Hallenius, *Clio räddar världen*, s. 97–99.
- ⁴⁶ Svante Löfqvist & Nils Maleus, "Medeltiden. En undervisningsmodell", *HLFÅ* 1971, s. 145–157.
- ⁴⁷ *Historiedidaktikk i Norden: Nordisk konferanse om historiedidaktikk Kungälv 1982*, (red.) Magne Angvik m.fl. (Bergen, 1983), inledde en serie konferensrapporter med ofta praxisnära texter om historiedidaktik.
- ⁴⁸ Exempel på Aktuellt-nummer med historiedidaktisk inriktning är *Aktuellt om Historia* 1994:2–3, Att föra ut historia; *Aktuellt om Historia* 2008:1, *Historieundervisning och identitet i det mångkulturella klassrummet* (red.) Nils Andersson och *Aktuellt om historia* 2013:2, *Kritiska perspektiv på historiedidaktiken* (red.) David Ludvigsson.

-
- ⁴⁹ Lundh, "Historieundervisning får inte bli tråkig", s. 115–116. Ett par läromedelsförfattare i de senaste årens HLF-styrelser är Hans Almgren, Hans Albin Larsson och Håkan Danielsson.
- ⁵⁰ "Lokalföreningarnas verksamhet", *HLFÅ* 1949, s. 15–17.
- ⁵¹ Ludvigsson (red.), *Historiker i vardag och fest*, s. 15–16.
- ⁵² "Lokalföreningarnas verksamhet", *HLFÅ* 1951, s. 12–13.
- ⁵³ "Lokalföreningarnas verksamhet", *HLFÅ* 1954, s. 10.
- ⁵⁴ "Lokalföreningarnas verksamhet", *HLFÅ* 1962, s. 10–12.
- ⁵⁵ "Kretsföreningar", *HLFÅ* 1985/1986, s. 321–322.
- ⁵⁶ Samuelsson, "Ämnesprofessionalitet under omförhandling", s. 63
"Historielärarmötet i Värmland 1962", *HLFÅ* 1962, s. 13–14.
- ⁵⁷ "Styrelsens årsberättelse", *HLFÅ* 1951, s. 8–10.
- ⁵⁸ Samuelsson, "Ämnesprofessionalitet under omförhandling", s. 67–68.
- ⁵⁹ Hellstenius, *Kampen om kärnämnet*, s. 100.
- ⁶⁰ Lundh, "Historieundervisning får inte bli tråkig", s. 123, skriver att Historielärarnas Förening på 1950-talet inte i nämnvärd mån intresserade sig för vad som skedde inom försöksverksamheten med nioårig enhetsskola.